

ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΕΡΩΤΟΣ ΚΑΙ ΘΑΝΑΤΟΥ

ΚΡΗΤΙΚΟΙ ΓΑΜΟΙ

‘Η τραγωδία του ‘Αλικιανού που έμεινε περίφημη στην Σοφία και του Πέτρου πέφτει στην παγίδα και πνίγεται Κερυοφύλλη. Τό τραπέζι του θανάτου. Οί Μουκων στα δένδρα ‘Ο Πέτρος Καντανώλης και τó φοβερό

ιστορία. Καντανωλέσι και Δαμολίνσι. ‘Ο έρωσ τής ται στο αίμα. ‘Ο άπαίσιος ρόλος του ‘Ιησούττη Είρησυρξίσι που εκάθησιν ζωντανά και άλλω έκρημάστη-τέλος του. ‘Ο σπαρχυμός τής Σοφίας Δαμολίνου κ.λ.π.

Στήν ιστορία τής Κρητικής ‘Επαναστάσεως του 1870 υπάρχει ένα τραγικό επεισόδιο που ενέπνευσε στο Στ. Ζαμπέλιο το καλλίτερο έργο του, τους «Κρητικούς Γάμους». Το επεισόδιο αυτό θα διηγηθούμε :

‘Η ‘Επανάστασις έδειξη εναντίον των ‘Ενετών, είχε κεραυνόβολο το αποτέλεσμα. Οί έχθροι εσαρώθησαν από τó Σφακιά, το Ρέθυμνο, το Λασιθί. ‘Ο Πρόεδρος Καντανώλης και ó στρατιωτικός άρχηγός ‘Ιωάν. Φράγγος, εδριάμβευαν αλλά και κατορθώνων να συγκατατόν τó παλληγγάρι τους να μην κάνουν άσοπες σφαγές. ‘Εν τούτοις ó ‘Ενετός άμοιστής Σιγώνης με τή φρουρά του κατέλιχαν άζομη τó Χανιά. Αυτός και ó ύποκοπος του Μέμος και ó επιτήδειος αυλάρχης του ‘Αβουάδος συγκροτούσαν συμβούλια για να παγιδέψουν το γέροντα Καντανώλη και τέλος τó πέτυχαν. Μιά νύχτα, ó Πρόεδρος τής ‘Επαναστάσεως ξεκίνησε από τó χωριό Μεσζλά, όπου είχε τήν έδρα του για να πάη στο στρατόπεδο, που ήταν κοντά στα Χανιά, και συνοδηγηθί με τó στρατιωτικό άρχηγό γιά σπουδαία υπόθεσι που έπρεπε να μείνη μυστική. ‘Εξαφνα, ó άγώριστος σύντροφός του, ó Ζαγά, σκύλος έξυπνότατος, διέκρινε ένα μαύρο φάντασμα μέσα στο σκοτάδι, έστάθη κι άρχισε να γαυγίζει. ‘Ο άγνωστος όπισθοχώρησε φοβημένος κι έφώναξε βοήθεια. ‘Ο Πρόεδρος διέταξε τους ανθρώπους του, να πιάσουν τόν ύποπτο και να τόν φέρουν. Τόν έψαζαν και είδαν ότι ήταν άσπλος. ‘Ο γέρο Καντανώλης τόν διέταξε να βαδίξη πλάγι του και άρχισε να τόν άναγκρη τεχνικά, μέχρις ότου έφθασαν, στη 3 μετά τó μεσάνυχτα, στο χωριούδάσι Πορί. Εκεί άφου έδειλνουν στο σπίτι ενός δημογέροντος, ó Πρόεδρος έπηρε τόν άγνωστο σ’ ένα δωμάτιο και τόν έρωτήσε :

- Ξέρεις ποίος είμαι :
- Όχι, άπήνησε εκείνος με ύποκρισία.
- Είμαι ó Πρόεδρος τής ‘Επαναστάσεως !

‘Ο άγνωστος εκαμώθησε με έκπληξι βαθεία. ‘Εφανέρωσε και αυτός ότι είνε κληρικός, ότι ονομάζεται Είρηνατος Πλατισίδιος Κερυοφύλλης και ότι είνε έφημέριος του ‘Αγίου Νικολάου, στα Χανιά. ‘Εξέθεσε με ‘Ιησουίτικη ύποκρισία και επιτηδεύοτητα, κατά τις έρωτήσεις του Καντανώλη, τις ταλαιπωρίες και τούς κινδύνους που διέτρεξε για να μη συλληφθί από τους νυχτοφύλακες και τών δυό έμπολέμων μερών και κατατραφθί τó έργο τής πατριωτικής του άποστολής. Του εξέθεσε ότι οι εύγενεις ‘Ενετοί τής πόλεως έχασαν κάθε έλπίδα, και από τó φόβο τους άπεφάσαν να ένωθουν με τήν ‘Επανάστασι και να εογασθούν, ως τέκνα τής Κρήτης, για τήν άνεξαρτησία της. Τόν διεβεβαίωσε ότι οι εύγενεις τιμαριούχοι άρχισαν να μεταναστεύουν χωράφ στις έξοχές, και πρώτος ó βαθύπλοτος και πασίγνωστος Φραντζέσκος Δαμολίνου στον ‘Αλικιανό. ‘Ο γέρο Πρόεδρος, άν και πάντοτε δύσπιστος, άκούοντας όλ’ αυτά έκπληχθη. Τό ίδιο και ó μεγαλειότερος γιός του και ύπασπιστής του Πέτρος.

‘Ηταν ώρατιο παλληγγάρι ó Πέτρος Καντανώλης. Και ή συνομιλία αυτή με τόν παπά είχε ιδιαίτερη σημασία γι’ αυτόν. Γιατί ó γιός του Προέδρου ήταν έρωτευμένος με τήν κόρη του Δαμολίνου, τήν πεντάμορφη Σοφία, ή όποια άνταπεκρινετο στον έρωτά του. Αίσθημα βαθύ, εύγενικό, έδενε τους δυό νέους, που ή οικογένειες τους άνηκαν σε δυό αντίμαχα στρατόπεδα. ‘Ο παπάς έβγαλε από τόν κόρφο του ένα γράμμα και τó έδωσε στο γέρο Καντανώλη.

‘Ο Φραντζέσκος Δαμολίνος έγραφε στον Πρόεδρο προτεινόντας γάμο τής κόρης του Σοφίας με τόν Πέτρο !

Δύσπιστος πάντοτε στους δολίους ‘Ενετούς, ó γέρο Καντανώλης έπηρε παράμερα τó γιό του και τόν έρωτήσε τι συμβαίνει.

‘Ο Πέτρος του έξωμολογήθη τήν άμοιβαία συμπάθεια που είχε άναπτυχθί, από τόν καιρό που αυτός ένίκησε σε άθλητικούς αγώνες και πήρε τó στέφανο τής δάφνης από τά χέρια τής Σοφίας, κατά τά έθιμα. ‘Ο γέρος έκουήνησε τó κεφάλι του και είπε τó δημόδες εκείνο τετράστιχο για τους ‘Ενετούς :

*‘Οποιος τούς λόγους τον φροιά,
Τούς δοκους των πιστείει,
Στό πέλαγος πιάνει λαγούς,
Και στο βουνό φραξείει*

‘Ο Πέτρος όμοσ συγκινημένος έβγαλε κι’ έδειξε στον πατέρα του γράμματα θεριά τής Σοφίας, τά όποια εφύλαγε σαν ιερά χειμύλια, και μερικά άλλα γράμματα του Δαμολίνου, γεμάτα εκφράσεις αγάπης και έκτιμώσεως.

Τότε παπά και ó γέρο Καντανώλης έδωσε τή συγκατάθεσί του στα προτεινόμενα υπό τόν παπά, άλλ’ άφου επέσιθη ότι και ó νέος συμπέθερος θα εκατηχείτο πρώτα και θα έπειαινε τó ορθόδοξο δόγμα για να γείνη τέλεια παπά ή ένωση τών δυό φυλών τής Κρήτης, τών ‘Ενετών και τών ορθοδόξων.

***

Κατά τήν ώρισμένη λοιπόν ήμερα τών άραβιώνων, τήν 14 Νοεμβρίου, ετοιμάστηκαν οι συγγενείς και στενοί φίλοι του Καντανώλη, τριαντάδυό, εκαβάλλησαν θανασία άλογα και ξεκίνησαν από τά Μεσζλά για τόν ‘Αλικιανό.

‘Ηταν όλοι εύχαριστημένοι. ‘Ασβυστη βοή και άλαλαγομο χαρμόσυνοι έγέμιζαν τόν άέρα τών βουνών τής Ζούφρας και τών Λάκκων. Για πολύ διάστημα τους κατευώδωσαν τρεις γιλιάδες άντρες. Μπροστά έπήγαν, για τó πομπωδέστερο, ó σημαιοφορος με τó λάβαρο του ‘Αγίου Γεωργίου, δυό σαλιγκάκι και δυό κίρνες έχοντες έναν σε κοντάρια τά οικόσημα τών Καντανωλέων και τών Δαμολίνων.

‘Ετσι έφθασαν στην πλούσια έπαυλι του Δαμολίνου, στον ‘Αλικιανό. Αυτός τους υπεδέχτηκε με τιμές, τούς διεβεβαίωσε ότι έξορκίζει τους ‘Ενετούς, γίνεται ορθόδοξος, όπως ή συμπέθερα και ή γυναίκα του, που ήταν Ρεθυμνιά.

‘Αμέσως έγεναν και τ’ άραβωνιάσματα μ’ επισιμώτητα. ‘Ο γέρος Καντανώλης έδωσε στο γιό του τó χρυσό δαχτυλίδι και ó Δαμολίνος άλλο ένα στην κόρη του. Τά μάτια τών δυό έρωτευμένων άστραφταν από εύτυχία. ‘Αλλάζανε τά δαχτυλίδια, τά έφόρεσαν και έπειτα—κατά τά έθιμα—άγχαλιάστηκαν και φιληθήσαν. ‘Ο Πέτρος ήταν ζσηρά συγκινημένος. Δάκρυα χαράς κατέβαιναν από τά μάτια τής Σοφίας, που τής φανίνεταν σαν όνειρο.

‘Εσυμφωνήθησε να γίνουν οι γάμοι τήν άλλη Κυριακή, στην έπαυλι. ‘Ο εύγενής ‘Ενετός έπρεπε για τούτο να καλέση συμβολαιογράφο και τρεις εύγενεις ως γάρτυρες. ‘Εσυμφωνήθη άκόμη να μη υπερβαίνη ή άκολουθία του Καντανώλη και τού γιού του τούς πεντακόσιους άντρες. Μετά τήν τέλεσι τών άραβιώνων οι Καντανωλέοι έφργαν χωρίς να ύποψιασθούν ότι εστήνητο παγίς έναντιό του.

Τήν άλλη μέρα ó Δαμολίνος παρουσιάζεται στο Διοικητή Χανίων και ζητεί τή συνδρομή του για να καταπνίξη τήν ‘Επαναστασι. Καταστρώνουν μαζί τó σχέδιο, και ó Δαμολίνος, άκολουθούμενος από 50 φίλους του, έρχεται πάλι στην έπαυλι του και καταγίνεται—για να μη δώση ύποψίες—να ετοιμάξη δήθεν τó γάμο. Διέταξε να ψήσουν εκατό πρόβατα, άλλα τόσα βώδια και να στολίσουν τó σπίτι με κάθε λαμπρότητα.

‘Ο Πρόεδρος Καντανώλης, με τó γιό του και τήν άκολουθία του, έφτασαν στον ‘Αλικιανό τήν Κυριακήν τó πρωί. ‘Ο Δαμολί-

νος τους υποδέχτηκε με τιμές, δείχνοντας μεγάλη χαρά. 'Η Σοφία άνυποψίαστη, έλαμπε όλη. 'Ο Δαμολίνος έδωσε έπίσημως όρκον πίστωσης, εδίαβάστηκε ή συμβολαιογραφική πράξις γραμμένη σε Κρητικό ιδίωμα, ύπεγράφη και από τά δύο μέρη και κατόπιν έτελεσθή ό γάμος στη μεγάλη σάλα της επαύλεως, με πομπή και παρόατάεϊ.

"Επειτα, άρχισαν ή γιορτές του γάμου. Οι Ένετοι έκαναν ζιλίες περιποιήσεις στους Έλληνες, που τις εδέχοντο άνυποψίαστοι. 'Επρωγαν, τραγουδούσαν και έπιναν τά διαλεκτά και βαρεία κρασιά που τους κενοούσαν οι δούλοι του άρχοντα. Μά ό πανοήργος Δαμολίνος είχε βάλει άφιόνι μέσα στο κρασί και οι άκόλουθοι του Καντανιώλη γρήγορα έπεσαν σε λήθαργο. 'Ηταν πειά στη διάθεση των έχθρών των.

Κατά τή δύσι του ήλιου εδόθη τό σύνθημα με μία πιστολιά. Οι συγγενείς εχόντουσαν από τά Χανιά, 2700 Κορσικανοί πέζοι και 250 ίππεσι. Σε λίγο ό κήπος του πύργου εγένευσ στρατό. 'Ο γέρο Καντανιώλης, ό Πέτρος, ένας άλλος αδελφός του εδέθησαν, έπειτα από λυσάσδη αντίστασι, ώδηγήθησαν ενώπιον του στρατηγού Γαβροντίου Κολλάλτου και κρασιάστηκαν στην έξώπορτα του πύργου, μπροστά στα μάτια της Σοφίας, της άθώιας και άτυχης νίνυφης, που τραβούσε τά μαλλιά της, τρελλή από τή λύπη της. 'Ανάγκη να σημειωθή ότι σε τούτους, επειδή έπρωγαν με τό Δαμολινό, δέν ειχαν ερείει άφιόνι και έπομένως ειχαν αντίληψη του σκληρού θανάτου των.

"Αλλά ή αίμοβορία των Ένετων δέν εσταμάτησε στα τρία αυτά θύματα. Τρία μέλη της οικογενείας των Μουσούρων εζάκησαν ζωντανά, και τά άλλα εκρασιάστηκαν στα γύρω δέντρα. 'Η οικογένεια των Κοντών, 18 μέλη, άφανίστηκε με βασανιστήρια. Μετά ταύτα, οι λοιποι συλληφθέντες διαιρέθησαν σε τέσσαρες κατηγορίες. Της πρώτης όλοι εκρασιάστηκαν στα Χανιά, όπου τους μετέφεραν άλυσοδεμένους. Της δευτέρας, εθανατώθησαν στο Σέλινο, όπου ειχε την άρχή της ή 'Επανάστασις. Της τρίτης, στο φρούριο του 'Αποκορώου, και της τελευταίας στα Μεσζιά. Και ένας ένετός χρονογράφος λέει χωρίς έντροπή :

"Ετσι πήγαινε ή 'Επανάστασις και εκείνοι που έμειναν πιστοί και άφορτωμένοι στο Θεό και στο Λόγη της 'Ενετίας εστηρίχτηκαν και παρηγορήθησαν».

***

"Ενα γράμμα της Σοφίας στον άγαπημένο της Πέτρο έλεγε και τούτο :

"... 'Ανθος ειμαι κ'έγω από τό χλωρό μου κόσκι κομμένο, άνθος που ή δύσις του ήλιου θά με συνεπάση... 'Η προφητεία της δυστυχισμένης κόρης έεπληρώθη. Στη φοβερή συμπλοκή επάνω σκοτώθησαν και αυτή και ή μητέρα της. Κάποιος βέβαια από τους Έλληνες, που δέν ειχε πιε άφιόνι πριν πουλήσει άκριβά τή ζωή του, επρόφρασε και τους εθανάτωσε από εκδίκηση. Και έτσι ό καταχθόνιος Δαμολίνος δέν έμεινε άτιμώρητος.

"Άλλος Ένετός χρονογράφος μās παρέχει μία περίεργη λεπτομέρεια, σχετική με τό κακούργημα : "Όταν συνέλαβαν στα Χανιά τήν ιδέα να ρίξουν άφιόνι στο κρασί των άνθρώπων του Καντανιώλη, επροφασίστηκαν ότι ένας Ένετός υπάλληλος έπαθε τάχα δηλητηρίασι από γιατρικό και συνέλαβαν ένα βράδυ όλους τους φαρμακοποιούς της πόλεως. 'Επειτα άνοιξαν τά φαρμακεία τους, έπληραν όσο άφιόνι βρήκαν και τήν άλλη μέρα τους απέλυσαν...

***

Μετά τήν καταστολή της 'Επανάστασεως, ό στρατηγός Κολλάλτος, για τό τρομοκρατήση τους κατοίκους της κόμης Φατενιακού, (από τήν όποιαν κατηγόη ό στρατιωτικός άρχηγός των Κρητών 'Ιω. Φράγγος), μήθε μέσα, έπιασε δώδεκα προκοίτους και τους εζέμασε. 'Επειτα διέταξε να συλλάβουν τις γυναίκες τεσσάρων προκοίτων που ήταν έγκυες και να τις ξεκοιλιάσουν ! 'Η πράξις αυτή, που γίνηκε δημοσίω, έκανε τρομερή έντύπωση σε όλη τήν επαρχία. 'Ετσι εξεδικείται ή Ένετική Δημοκρατία εκείνους που επανάστατήσαν για να καταλύσουν τήν εξουσία της.

*

ΚΑΜΠΟΥΡΑ ΕΠΑΙΤΟΥ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΓΙΑ ΧΡΗΜΑΤΟΚΙΒΩΤΙΟ !

'Η παριανή εφημερίς «Ζουρνάλ» πληροφορείται από τήν Νέαν 'Υόρκην τήν έξής περιεργή ειδησι : "Ενας άμερικανός έπαίτης, ό καμπούρης Γουλιέλμος Κάμμεν ζήτησανε επί πολλά χρόνια στην συνοικία του 'Αγίου Φραγκίσκου της Βοστώνης και κοιμάτους χειμώνα καλοκαίρι κάτω από τις γέφυρες, τρώγοντας ξερό ψωμί. Πρό όλίγων ήμερών, επειδή τό κορμί ήτανε εξαρετικά δομύ, ό σκοπος χωροφύλαξ που τον ειδε να στέχη μία νύχτα στο ύπαιθρο, τον πήρε από φιλανθρωπία και τον ώδηγησε να περάση τή νύχτα του στη φυλακή. 'Εκει σύμφωνα με τους άστυνομικούς κανονισμούς, ό θυρωρός του δεσμωτηρίου ένήργησε τήν σχετική έρευνα επί του έπαίτου και με μεγάλη έκπληξη παρετήρησε ότι ή καμπούρα του ήταν ψεύτικη, φτιαγμένη από τσίγκο, μέσα δε στο κοίλωμα της ώπηρχε τό ποσό των 20 χιλιάδων δολλαρίων εις τραπεζογραμμάτια !

'Ο έπαίτης Γουλιέλμος Κάμμεν ανακρινόμενος κατόπιν, ώμολόγησε ότι τά χρήματα αυτά τά ειχε κερδίσει στο διάστημα της εικοσαετούς έπαίτειας του και ότι εεκόλευε, όταν απέθνησκε, να τά άφηνε εις τό Κράτος... δια φιλανθρωπικούς σκοπούς !..

ΞΕΝΟΙ ΠΟΙΗΤΑΙ

ΕΡΩΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Του Φρανσουά Κοππέ

"Όσες φορές τό οδό που εινωδιάζει
 μου δείχνει με τό χέρι τό λευκό της,
 γιατί παραξενεύεσαι ; μου κρατεί
 τό οδό όταν μου δείχνει που εινωδιάζει,
 θυμάμαι τό γαλήριο μέτωπό της.

Τό πειό λαμπρό τ' άστέρι όταν μου δείχνουν,
 στα μάτια μου τά δάκρυα σαν άντάρα
 τότε γιατί τον ίσκιό τους μου ορίζουν ;
 τό πειό λαμπρό τ' άστέρι όταν μου δείχνουν,
 θυμάμαι τή ματιά της με λαχτάρα.

"Όταν μου δείχνουν κάποιο χελιδόνη
 που τό χειμώνα πάει σε μέρη ξένα,
 γιατί ή φτωχή καρδιά μου τότε λιώνει ;
 όταν μου δείχνουν κάποιο χελιδόνη,
 θυμάμαι πώς ειμαι έορμος, ώμίονα...

Μεταφ. Γ. Κοτζιούλα

ΚΑΒΑΛΛΑ ΟΧΑΡΟΣ

Του Jean Moréas

Περγά καράλλι οι' άλογο ό Χάρονας κι' άρχίζει
 στον κάμπο πέρα ό άνεμος στ' δέντρα να σφουρίζει

Περγάει μέσα στη νυχτιά σφουρίζοντας τ' άγέρι
 που τάχατες ό Χάρονας να πάει ποιος τό ξέρει ;

'Από τά πόδια άνάσσει κ' απ' τά μαλλιά πιασμένο
 απ' τήν ούρά τον χορμόντα άνθρώποι πεθαμένο.

Και τρέχει πάνο στ' άι του ό ! τό θηρύό πώς τρέχει
 μη Ξερόντας τό δόντοχο επάνω τον ποιδόν εχει.

Οί γέροι τρέμουνε «Καλό άνε μας για να πιούμε
 λίγο νερό απ' τήν πηγή κ' ύστερα σ' άκλοδοήμε».

Κ' οι νεοί του λένε «Χάρονα για λίγο άφησέ μας
 τις βιώλες μας να μάσουμε κ' ύστερα έπαρέ μας» !

Ο ΤΑΦΟΣ ΜΟΥ

Του Φρειδ. Μιστράλ

Βλέπω τον τάφο μου μπροστά τό μάτια μου σαν κλειστό
 με τό λευκο τον μάμαρο που μέσα θά κλεισθώ
 όταν στον κόσμο, άλλοιμονο, μονάγος θε να μείνω
 ό ! πώς τότε ποθώ.

"Όταν κανένας, τ' είν' αυτός ό τάφος θά ρωτήση
 είν' ό τάφος ποιητή, άλλος θε ν' άπαντήση
 στον ποιητή που έγραψε για μία γλυκιά παθούνα
 τραγοΐδια μαγεμένα.

Μισζέλα τήςε λέγατε αυτή που τραγουδούσε
 και στη Μαγιάνα έμεινε τόν ειδανε οχιζά
 του τόπον τον οι άνθρώποι γι' αυτή που άγαπώσε
 τά μοροπάτια να περνά.

Και μιάν ήμέρα άλλοτες θά ποίνε είν' αυτός
 που βασηλιά τον ειγανε στην Προβηγία στήση
 γαλήνη μέσ' στον τάφο μου δέν είνε ύστερός
 ό άλλος θ' άπαντήση.

Και τέλος κάποιος θε να πη αυτόνε τονε ξεκού
 είμαστε φίλοι άλλοτες (πώς οφνείται ή χαρά)
 λουλούδια πλάϊ του εδω του Μή ης του φέρο
 σαν κείνη δροσερά.

Μεταφ. Δ. Ν. Γαλάνη

